

SALEP YUMRULARI KÜLTÜRE ALINARAK DOĞADAKİ TAHRİBATIN ÖNÜNE GEÇİLDİ

Ülkemizde yılda 45-180 milyon adet orkide sökülmesi sonucu doğadaki varlıkları her geçen gün azalan salep orkideleri, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülen kapsamlı çalışma sonucunda kültüre alınmış, tarla şartlarında çiftçilerin rahatlıkla uygulayabilecekleri bir yetiştirme tekniği geliştirilmiştir.

Salep bazı karasal orkidelerin yumrularından elde edilen, dondurma ve içecek sanayinde kullanılan bir üründür. Salebin toplanması ve ihracatı yasak olmasına rağmen işlenmiş farklı formlarda yurt dışına ihracatı devam etmektedir. Her yıl tekrarlanan yoğun toplamalar salep orkidesi popülasyonlarına ciddi zararlar vermektedir. Öyle ki, bazı türler yok olma sınırına gelmiştir. Doğadan toplanan yumrularla, Türkiye'de yılda yaklaşık 45 ton salep üretildiği tahmin edilmektedir. Bunun 15 ton kadarı ihraç edilmektedir.

Bu kötü gidişi engellemek üzere kısa vadede, tarla şartlarında üretime uygun ve yeterli kalite özelliklerine sahip olan türleri belirleyerek yetiştirme tekniklerini geliştirmek hedeflenmiştir. Uzun vadede ise bu bitkileri kültüre alıp tarla şartlarında

yetiştirilmelerini sağlayarak pazara standart ve kaliteli ürün sunmak, doğadaki orkidelerimiz üzerindeki toplama baskısını azaltmak amacıyla bir çalışma başlatılmıştır. Ege Bölgesinde yaygın olan ve salep elde etmek üzere kullanılan orkideler belirlenmiş, daha sonra doğadan toplanan örneklerin tarla şartlarında çoğalabilme ve yetişebilme kabiliyetleri test edilmiştir. Çoğalma ve yetiştiricilik bir bitkiden tarla şartlarında, bir vejetasyon periyodu içinde iki veya daha fazla yumru elde etme esasına dayanmıştır.

Elde edilen bütün bilgiler değerlendirilerek hem bölgenin ekolojisine, hem de salep bitkilerinin fenolojisine uygun bir yetiştirme tekniği geliştirilmiştir.

Ayrıca ürün Mayıs-Eylül arasında tarlayı boş bırakmakta, böylece ikinci ürün yetiştirme fırsatı sunmaktadır.

Menemen şartlarında başarı sağlayan türlerin bölgenin diğer yerlerindeki adaptasyon kabiliyetlerini test etmek üzere bu türlerin yetişebileceği muhtemel iller İzmir, Aydın, Balıkesir, Muğla, Manisa ve Denizli illerinde seçilen noktalarda 150-200'er adet yumru gönderilerek çiftçi şartlarında denemeler kurulmuştur. Olumlu sonuç alınan bölgelere salep yumruları gönderilerek ilk ticari salep üretim materyalinin çiftçilere ulaştırılmasına öncülük edilmiştir.

Özetle; salep ülkemiz için önemli bir üründür. Salep elde etmek üzere her yıl milyonlarca orkide yumrusu doğadan sökülmektedir. Aynı zamanda sökülen türlerin bir kısmı; tehlike altında, endemik veya dar bir alanda yayılan, korunması gere-

ken türlerdir. Bu yüzden salep orkidelerini kültüre almak suretiyle doğadan yapılan sökümlerin önüne geçmek amacıyla çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu çalışmaların önemli bir kısmını İn-vitro çoğaltım çalışmaları oluşturmakta olup, bu çalışmalar sonucunda uygulamaya aktarılacak pratik bir üretim metodu halen geliştirilebilmiş değildir. Bu çalışmada salep bitkilerinin yumru ile çoğaltılması konusunda başarı sağlanmış, üretim tekniği konusunda birçok pratik bilgi üreticilerle paylaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışmada tarla şartlarında bir üretim yönteminin geliştirilmesi salep üretiminde pratiğe aktarılacak ilk sonuç olduğu gibi, ticari salep çeşitleri için adımların atılması da bir ilk niteliğindedir. Ayrıca çalışma sonrasında oldukça kısa bir sürede üreticilere yumru dağıtılması ile salep tarımı kısa zamanda yaygınlaşma imkânı bulmuştur.

Dr. Ünal KARIK, Fatih ÇİÇEK

Ege Tarımsal Arş. Ens. Md. - Menemen/İZMİR

<http://arastirma.tarim.gov.tr/etae>

0232. 846 13 31